

zem az első csillagot, amely a „szívem szerint olvasnám még...” irodalmat jelenti, azaz a Problémaképződés és problémamegoldás című részt Paul Watzlawick – John H. Weekland és Richard Fisch könyvéből. (A problémák keletkezésének és megoldásának elvei Gondolat, Bp. 1990.)

A drámával – színházzal – társadalmi és esztétikai dráma közti viszonyt foglalkozó fejezet magyar szerzők mellett külföldi teoretikusokat is felvonultat. A felfedezés élményét adta számomra K. Jakab Antal és J. H. Lawson írása. S ha lehet tennem még egy csillagot: Peter Szondi: A modern dráma elmélete (Gondolat Bp. 1979) könyvének: A dráma fejezetét is ide képzelem.

A kötet angol szakanyagainak rendszerezettsége, súlypontozása a szerkesztőt dicséri. S az is, hogy három gyakorlati foglalkozásvázlat „képezi le” az elméletet. Hiányként élttem meg, hogy sem a gyógypedagógusok, sem az óvodapedagógusok speciális szakterülete nem képviseltette magát ebben a fejezetben. Az elméleti alapirodalmak szólnak a módszer, a játék terápiás, fejlesztő lehetőségeiről, és azt is tudjuk, drámatanár társaink között nagy számban vannak e két szakma képviselői is.

A Kaposi László szerkesztette Drámapedagógiai olvasókönyv meggyőződésem szerint a drámatanár képzések egyik alapkönyve.

Beszámoló

Produkción... ó-ó-ó...

Fesztiváljainkra visszagondolva...

Mikor túl vagyunk a nagy napon, s láthattuk, amit mások hoztak létre, s láthattuk, mi lett abból, amivel mi készültünk, zötyögünk hazafelé a buszon vagy a vonaton, és semmi új nem háborgatja lelkünk. Csak a régi. Mert szinte minden gondunk régi ismerős.

Ne emlegessünk konkrét produkciókat. Foglaljuk össze most már hűvös fejjel és általánosítva azokat az észrevételeket, amik az 1995-ben megrendezett megyei és területi találkozót kísérték

A **darabválasztást illetően** általános tanulság, hogy ez csak kivételes esetben történik a tartalom kedvéért, vagy valamely mondanivaló tanulmányozása végett. Egyetlen szempont érvényesül: minél többen szerepeljenek benne. „Legalább egy mondata legyen!...” Az vesse az első követ az így választókra, akinél ez nem szempont. Igen ám, de a darabok általában nem a játszó életkorához illenek. Gyakran választ „dedós” mesét már igencsak másra gondoló kamaszoknak. Lehetne ezt, ha megjelenne játékukban az ironia, a távolságtartás, mely érzékelteti, hogy ezt ők csak áttétellel képesek igaz kedvükre színre vinni.

Idénre elértünk oda, ahol húsz évvel ezelőtt voltunk: a csoportok jobbára megírt darabokat játszanak, zömében a már említett mesejátékokat. Nem lenne akkora a baj, ha nem lenne olyan gyakori eset a házilagosan kivitelezett, tehát tanár úr vagy tanárnő által papírra vetett szövegek könyv hagyományos „betanulása”. Ez szokta a totális mélypontot jelenteni, mind dramaturgiai, mind pedagógiai szempontból. Pedig de jó is az a „házilagos kivitelezés”, ha értő kézzel vezetik a közösség munkáját, s mindenki beleadhatja a maga ötletét. Ekkor is és mindig a vezető az esztétikai és pedagógiai felelősség. Ő dönt, közönség elé engedi-e a szüleményt.

Népmesét feldolgozó csoport alig akadt, pedig vagy 500 produkció vonult föl ebben az évben.

Örökzöldnek tetszik a **tábortúzi „marhászkodás”**, csak a körben ülők nyakkendőinek színe lett változatosabb. Az igazi szellemesség ritka vendég a parázs körül, s ez különösen akkor látszik nagyon gorombán, ha a tábortúznél még csak-csak elmenő produkciószerűség színpadi deszkákra, reflektorok elé lökődik.

Népi játék elvétve akad. Ezeknél általában az a gond, hogy behányunk mindent, összevegyítve kizét a betlehemesel, lakodalmast a pünkösdlővel. Pedig milyen jó lenne ez a forma, különösen alsósoknál. A népi játék rituális dialógusait valóban „be lehet tanulni”! Azt meg is kell tanulni. Csakhogy a népköltészet olyan csoda, hogy ebben az esetben is megáll a lábán, akkor is helyzetet teremt, ha nekitámaszkodunk a szövegnek. A szabálytartás – szövegben és térformában, ritmusban és hangmagasságban – örömet ad és fegyelemre nevel. Csak saját készlettárunk bővítésével segíthetünk a helyzetben. Tanítóinknak talán még kedve is lenne újabb játékformákkal megismerkedni.

Versekből szerkesztett játék alig mutatja magát, legföljebb régi, kész forgatókönyvek kerülnek elő. Az önálló tanári munka, s a csoporttal közös anyag-vadászat nem tartozik az ismerős eljárások közé. Mára már az „életjáték” műfaját is elfelejtettük. Lázár Ervin és Janikovszky Éva szövegeit mondogatják gépesen, pedig ezek között akadna olyan, – különösen Lázár Ervin történetei esetében – amelyiknél érdemes lenne eljutni a „szövegmélyéhez”. Sokszor arra gondolunk, ha a vezető kielemezte volna, miről szól valójában egy-egy ilyen

mese, talán nem is merte volna feldolgozni. De akkor legalább jókat beszélgettek volna!

A próbamódszer pár perc után meglátszik a kész produkción. Az autokratikus parancsadás éppen úgy mutatja magát, mint a kollektív teremtőmunka.

Ma sem kevesebb a színjátékos tehetséggel rendelkező gyerek, mint máskor. De mivel a csoportok vezetői, a gyakorló tanárok **maguk** alig játszottak közönség előtt, tehetetlenek. A tanórákon vagy készségfejlesztő drámaórákon folyó kreatív munka nem mindig termi meg a produkciókészítéshez szükséges gyakorlati tudást. Eszközök hiányában fantáziahiányos lesz a legjobb ízlésű tanító is. Honnan tudná? (Színházba persze járhatna, ha lenne hozzá pénze és energiája...)

A kiválasztott darabok sorsa igen szegényes feldolgozási kultúrát mutat: társaink kétharmada csak a **szöveget** tanítja be. Pedig talán még azt is tanulta valamely tanfolyamon, hogy a színházi pillanatsorokban egyenlő erővel funkcionál az a szöveg, amit az egyik szereplő mond, és az, ahogyan azt a másik „veszi”. Sőt! Könyökünkön jön ki, úgy skandaljuk, hogy „a színjáték lényege sohasem a dikció, hanem az akció” – s mégis: mire az akcióra kerül sor, épp ezt felejtjük el. Az a bizonyos végszóváró nemzeti hagyomány dül deszkáinkon. Aki épp nem beszél, az billeg, várja, mikor jön, báméskodik, unatkozik.

Képesek vagyunk olvasáshangsúly monotonijával elmondani még a következőt is:

- Bíró uram! Bíró uram! Most jut eszembe, hogy nincs is akasztófa.

- Hinnye a nemjóját!...

A **beszéd ritmusáról** talán fellengzősség is említést tenni. Mivel nem szituációhoz, hanem nyomdai képhez kötik a szöveget, se gyorsítás, se lassítás nincs a helyén. A kérdő mondatok fölfelé csapott hangsúlya, a vessző helyén minden esetben fölkunkorodó végződés kiirthatatlan. Az időt nem érzik, **csöndekkel nem élnek**. Így aztán feszültség sincs. Csak ha elfelejtik a szöveget...

További sutaságok, melyek rendezőért kiáltanak: a mesejátékokban gyakori elem a szerelmesek találkozása, búcsúja, újbóli egymásra találása. Ismerjük a tehetetlenkedést és a vacogást, ami ilyenkor bekövetkezik: nincs az a pénz, amiért akár csak arcon is csókolnák egymást, még akkor sem, ha ennek meseépítő, dramaturgiai funkciója van.

A térhasználatot a frontális elhelyezkedés jellemzi. Mozgásirány: jobbra-balra, jobbra-balra, míg csak össze nem ütközünk. Síkban, kupacban, egymás hegyin-hátán, küzdve a rossz helyre – általában középre, közlekedési akadálynak – tett díszletekkel. Az éppen fölkapható fémkarfás fotelek funkcionálnak trónusként, s nem szelídítik őket semmi takaróval. Nagy fantázia esetén megjelenik a létra, – hogy lehessen aggódni a rámászó gyerek bizonytalanságát látván. (Ha már a balesetveszéllynél tartunk: csak nem tűnnek el az üvegtárgyak! Pedig ahol gyerek meg üveg együtt van, hamarosan jöhet a söprű, de talán még az orvos is.)

Buzgó otthoniak díszletet festenek. Az a legszebb. Sokszor játszani is kár előtte. Mögé is bújnak rendesen. A Ludas Matyi favágói egyszerűen mögé mennek a festett paravánnak.

Életveszély a festett díszlet: ott kaparásszák rajta a mázolt stelázsira mázolt köcsögök fülét.

A legritkább esetben sikerül kellő számú, kellő formájú tárgyat színpadra vinni. Pedig csak hagyni kéne, és figyelni, mikor rögtönöznek, mi áll kezükre, mit kapnak föl a játék indulatában, s odalopni a kezük ügyébe, ami formáját, vizuális stílusát tekintve is megállja a helyét.

A rendezői tanfolyamok első délutánján szó kerül az egységes kellékhaznátról, mégis: a cukros vizet behozzák, megisszák. A bort már nem jelzik színes szörppel sem, csak úgy üresen hörpölgetik, ugyanabban a játékban. Igazi bicska(!) villog az aranyadrággá avanzsált kicsit koszos iskolai függöny redői közt.

Tárgyak, kellékek, ruhák, jelmezek – mintha egy másik világból kerültek volna a játéktérre. Pedig azok is beszélnek! Nem kell ahhoz kölcsönzött ruha, hogy működjön az előadás. De végig kell gondolni minden anyagot, minden tárgyat, melyek nem odavaló szimbolikus tartalma üvöltve veri szét az előadást, vagy éppen ezek hiánya miatt roskad össze a játék. Sokszor megható látni, milyen gonddal válogatták a kellékeket, de a „gond” naiv szeretetet jelent, és nem szakmai válogatást.

Fura dolog a tapsrend kamerakész megjelenése. Így lengené be a kapitalizmus szellője a gyermekszínjátszás kiserdőjét? Vagy örülünk, hogy a Tátika kolerajárványából csak ez maradt? Sok esetben hosszabb és kidolgozottabb a tapsrend, mint maga a játék. Ha ez a lényeg, lehet élőképet csinálni, az is egy műfaj, csak hát az nagyon sok munkát kíván, és nem rentábilis az érte járó taps-adag.

Mindenképpen a továbbképzésekben, a videós elemző-beszélgetésekben bízunk.

Talán lesz jelentkező a pedagógusoknak szánt rendezői tanfolyamokra.

Nem festettünk jókedvű körképet, de mi értelme lenne szépíteni azt, ami javításra vár?

Minden megyében sokkal több a bemutatkozó csoport, mint eddig, de a mennyiség nem csapott át minőségbe. Igazságtalan lenne azonban, ha a szép pillanatokról nem beszélnének, hiszen a legtöbb helyszínen akadt szívet-lelket vidító és magas színvonalú produkció, egyrészt a régi motorosoktól, másrészt új tehetségek jelentkezése révén.

Ezúton mondunk köszönetet a megyei és területi találkozók szervezőinek, akiknek tán még soha nem volt ilyen nehéz a helyzete, s mégis lehetővé tették a gyerekcsoportok találkozóját. Az ő áldozatkész munkájuk nem igazán látványos tevékenység: időben kell megírniuk a pályázatokat, amikre vagy kapnak pénzt, vagy se, időben kell gondolni a gyerekek ebédjére, az ajándékokra, nekik kell a zsebükben cukrot, vagy idegcsillapítót tartani, amit majd alkalmas – azaz az éppen elviselhetetlen – időben fölkinálhatnak a gyerekeknek vagy a túlórázni kényszerülő műszakinak.

1996-ban az V. Weöres Sándor Országos Gyerekszínjátászó Találkozóra kerül sor. Az Országos Találkozó színhelyét jelen pillanatban még nem tudjuk, hiszen több város is kérte a fesztivál-rendezés jogát. Reményeink szerint ezzel elkezdődik az országos fesztivál vándorlása, és ezáltal minden országrészbe eljuthatnak a példaértékű produkciók is.

Szakall Judit – Gabnai Katalin

GYERMEKSZÍNJÁTSZÓ-RENDEZŐI TANFOLYAMOT INDÍT

a Marczibányi Téri Művelődési Központ 1996. januárjában, Fodor Mihály vezetésével.

A foglalkozásokat kéthetente, szombati napokon 10-16 óra között tartják.

A tanfolyam részvételi díja: 12 ezer Ft

Ausztrália

(dráma – színház – nevelés)

1995 július első napjaiban több mint ezer résztvevővel rendezte meg második világg kongresszusát az IDEA (International Drama/Theatre and Education Association), a drámatanárok világszervezete Ausztrália Queensland tartományának fővárosában, Brisbane-ben. Ötvenegy ország küldöttei közt, a skandinávok és az ausztrálok erőfeszítése révén létrejött szolidaritási alap anyagi segítségével juthattam ki egyetlen magyarként, s a jobbára lángban álló hazájával elfoglalt horvát férfiúval a zaklatott Közép-Európa képviselésében vehettem részt ezen a monstre rendezvényen. A szokásos nemzetközi koreográfia szerint elrendezetten aztán így húzódtunk meg a kultúr diplomácia macskaasztalánál, egy vietnámi, egy horvát, „a négerék, meg én”. Meghívásunkat előadással kellett megszolgáltatnunk, a körülbelül száz programpontra belül.

Ez a világszervezet 1992-ben, a portugáliai Portóban alakult meg. Elnökasszonya a minden tekintetben kiváló *Maria van Bakelen*, az amszterdami színművészeti főiskola drámatanára, hivatalos nyelve az angol, a francia, s mostantól kezdve a spanyol is. Szellemi vezetői a hallatlanul nagyvonalú és erőteljes munkát végző angolok, háborgó és nem is mindig konstruktív ellenzéki csoportja a franciák küldöttsége. Fanyalgó megfigyelő és kritizáló vendége az egy szem német, reménykedői a három év múlva Kenyában rendezendő kongresszus gazdái, az angol és a francia nyelvű feketék népes gárdájából adódnak. Az örökké mosolygó ázsiai csapat napról napra növekszik, s a négerekkel együtt különösen sokat tesz a hagyomány és a drámatechnikák összeegyeztetésével kialakítható művészeti nevelésért. Inspirátorai, lobogó lelkesei a portugálok és a dél-amerikaiak. Hajtómotorként azonban, az angolok mellett elsősorban a skandinávokat említhetjük, a hat év múlva Norvégiában megrendezendő világkonferencia gazdait, s a mostani a kongresszust gőzerővel összehozó ausztrálokat.

A rendezvény választott fő témája – „tükröződések a folyón” – a helyszínre, Brisbane folyójára, s az ausztrál aboriginal kultúra ismert szimbólumaira egyaránt utalt. A vezérszónokok mondataiban vissza-visszatért ez a motívum, mint ahogy majd Kenyában a „keresztutak” forgalmi jegyében adják elő mondandójukat az előadók.

Tudható volt a kongresszus előtt, s már Portóban erősen érezhető volt, hogy itt nem valamiféle gitt-egyletről van szó. Ez egy gyorsan erősödő, korrekt és magas színvonalú munkát végző, erős szponzorálással bíró világszervezet. Tagjai keményen elszámoltatják egymást, nemcsak gazdasági, hanem mindenféle egyéb ügyekben. A Magyar Drámapedagógiai Társaság első hozzájárulása a közös munkához egy 1996-ban megrendezendő közép-európai találkozó megszervezése lesz.

Ez a rövid híradás nem lehet szakmai beszámoló, már csak terjedelme miatt sem. A hozott előadásokból és könyvekből válogatás és fordítás után kiadvány készül a hazai szakemberek használatára.

A több mint száz előadás és műhelyfoglalkozás lehetett volna a drámapedagógia Hyde Parkjának megfelelő rendezvény – mint ahogy némely kisebb nevű előadó esetében ez érezhető volt, de az ausztrálok igyekeztek a bekért előadásokból és foglalkozásvázlatokból kiválasztani a legígéretesebbeket, s többnyire sikerrel jártak.

A rendezvények és előadások látogatása egy tíz tagú küldöttségnek is elegendő és megterhelő munka lett volna, egyedül azonban sokszor az alapvető programokra sem tudhattam eljutni, nemhogy a kiegészítő rendez-